

De Hooigeveense Courant draagt nog steeds in haar kop het jaartal 1857. In hoeverre gaat de krant terug op dat jaar, of is hier sprake van wat anders?

HOOGEVEENSE KRANTEN EN DE BETROKKENHEID VAN CLAAS PET

©Albert Metselaar, Hoogeveen 2021 albertmetselaar@home.nl

Kranten waren aanvankelijk alleen voor een kleine bovenlaag van de bevolking. De eerste kranten waarmee informatie binnendruppelde op het Hooge Veen waren een Haarlemmer en een Amsterdamse krant. Postmeester Johan Flugger kon in 1660 in totaal tweemaal twaalf kranten afleveren in Drenthe, te weten in De Wijk, Echten, De Anholt, Yde en De Punt. Het laat zich raden voor wie de kranten in Echten bestemd waren: voor de familie Van Echten, om daarna onder andere gelezen te worden door de onder hun leiding werkzame schulte van Echtsens-Hoogeveen, en een kleine groep andere meelezers. De krant uit Haarlem zal de Oprechte Haerlemse Courant zijn geweest. Dit was de krant waarin in 1668 het gebouw Veenendal te koop werd aangeboden. Dat stond op de noordpunt van de huidige Hoofdstraat, direct ten noorden van het pand waarin later het Museum de 5000 was gevestigd. We lezen in een advertentie:

“Op den 27 Mey, Oude-stijl sal in de Drenthe, 3 Uren boven Meppel, op 't hooge Echtinger Veen, verkocht werden, een groot, nieuw en welbetimmert Huys, genaemt Veenendal, met sijn Hoven, Boomgaert en Wey-landen, en daer by 200 Morgen Veenen, met veel Privilegien en Vryheden. De Conditien sijn te sien tot Amsterdam, by Jeronimus de la Croix, Makelaer.”

Na het overlijden van Nicolaas Dedel, een van de invloedrijkste Hollandse participanten binnen de Hollandsche Compagnie en Algemene Compagnie van de 5000 Morgen, werd in dezelfde krant in 1671 zijn bibliotheek te koop aangeboden. Ook voor de heren van de Hollandsche Compagnie zal dit dus een veel gelezen krant zijn geweest:

“Op den 27 April 1671. sal in 's Gravenhage, in de Winckel van Theodorus Duurcant, verkocht werden de naergelaten Boecken van zal: D. Nicolai Dedel, (dum viveret) coram curia Hollandiae Advocati celeberrimi, bestaende in Libri Juridici, Miscellanici, Italic, Gallici & Belgici: waer van de Catalogue te bekomen is tot Amsterdam by Jacob l'Escaijje, tot Leyden by Felix Lopez de Haro, tot Uytrecht by Pieter Elsevier, tot Rotterdam by Laers, &c.”

286

No. 39

Oprechte Haerlemse

Saterdaegse Courant.

ITALIEN.

M Haen den 1 Septembar. In tweedagen sal de Keyserinne van Fisal hier wacris kouten; alsoo als dan haere Majesteyts toerullinge sal vradig zijn. Den Generael Montcauculi oer hy verrock, heeft een seer kostelijck cronck van den Keyser aen de Keyserinne gegeven. De Ga-

de Slaven / van waelche 650 mede-byenght / daer bari pder 100 kroonen heeft gelsost.

Paris den 17 Septembar. Eertwyl hier onder 't gemerct een Oertruche loopt van een Accooje tusschen Spangie en Portingael / so verneemt men nochtans ten Wobe niet als 'e contrarie / volghens het schijven van den Herts-Bijshoop van Mantum / Franck-Brabant / den 17 Septembar.

De kop van de Oprechte Haerlemse Courant uit 1666:

CLAAS VAN GORCUM EN ZIJN SCHOONZON HENDRIK JAN GELDERMAN

Drukkers, 'boekdrukkers' zei men toen, waren in Drenthe dun gezaaid. Na de Franse Tijd was er niet één meer. Gouverneur Petrus Hofstede plaatste in 1816 een oproep in de Staatscourant, waarin hij boekdrukkers opriep zich op gunstige voorwaarden in Assen te vestigen. Dat jaar kwam Claas van Gorcum van Sneek over naar Assen, en startte daar het nu nog onder die naam bekende bedrijf. Claas van Gorcum werd formeel provinciaal drukker. De eerste keer dat er in Hoogeveen een krant van Drentse bodem gelezen kon worden, was in 1823. Dat jaar werd het Nieuws- en Advertentienblad van de provincie Drenthe opgericht. Later werd dit onder meer de Provinciale Drentsche en Asser Courant. Momenteel is de krant opgegaan in het Dagblad van het Noorden. De krant werd uitgegeven en gedrukt door Claas van Gorcum. In het oprichtingsjaar 1823 waren er nog maar 157 abonnees. Ze waren verdeeld over Assen (30), buiten Assen in het kanton Assen (41), het kanton Dalen (25), het kanton Meppel (24), het kanton Hoogeveen (11) en 17 abonnees buiten de provincie. Voor een volkrijke plaats als Hoogeveen waren dat verhoudingsgewijs maar weinig abonnees, maar het was al meer dan in 1660. Een krant werd door meerderen gelezen, zodat het aantal krantenlezers behoorlijk gestegen was.

Claas van Gorcum en zijn vrouw Elisabeth van den Broeck hadden een dochter, geboren 19 juni 1809 te Sneek, die voluit Tjitske Posthumus van Gorcum heette. De Friezin trouwde 13 januari 1833 met Hein Sybes uit Bolsward. Ze kregen drie kinderen. Hun eerste zontje werd 25 februari 1833 te Assen geboren. Slechts anderhalve maand na het huwelijk. Op 10 december 1834 beviel Tjitske van een tweeling, twee meisjes. Ze was toen al weduwe. Hein was 27 juni 1834 overleden te Witten. Zeven jaar later, 17 oktober 1841, hertrouwde Tjitske te Smilde met Hendrik Jan Gelderman. Hendrik Jan Gelderman was OP 15 maart 1812 geboren te Schermbeek, in Duitsland, als zoon van Gerhard Gelderman en Catherina Klein Blotenkamp. Het gezin vestigde zich spoedig in Meppel. Daar werd 21 april 1842 een dochter van Tjitske en Hendrik Jan Gelderman geboren. Er zouden nog vele kinderen volgen. Hendrik Jan Gelderman was er boekhandelaar. Meppel zou het toneel worden van waaraf de eerste kranten zouden ontstaan, die zich specifiek op Hoogeveen zouden richten, en van een flinke onderlinge strijd tussen uitgevers, om de gunst van de lezers. De terugkeer van de Hoogeveense Courant naar Meppel, nadat de firma Pet deze verkocht aan de firma Boom te Meppel, was dan ook in zekere zin een vorm van terug naar de wortels, al werd dat toen niet zo beleefd. Maar hoe zagen die wortels er dan uit?

DE MEPPELER COURANT VOOR DE HOOGEVENERS

In 1840 verscheen in Meppel de Meppeler Courant. Deze krant werd uitgegeven door Sijger Jans Bolt, en kwam na enige jaren in handen van het bedrijf van H. Hamel en Jan Adolf Boom. De krant wilde een tweede provinciale krant worden, naast de Provinciale Drentsche en Asser Courant. Dat lukte niet. Wel leek men meer en meer abonnees in Hoogeveen te krijgen. Openbare verkopeningen in Hoogeveen verschenen als advertenties in de kolommen. Het belang van de krant voor de Hoogeveeners werd steeds groter. De redactie zag dit in, en koos ervoor om zich nog meer op hen te gaan richten. De Meppeler Courant verscheen dan ook enige jaren met als tekst onder de grote kop: "In correspondentie met Hoogeveen". Dit gebeurde voor het eerst op 22 januari 1848, zodat we vanaf die dag kunnen spreken van de eerste krant voor Hoogeveeners, al was dat dus nog steeds niet de hoofdoelgroep voor de redactie.

Vanaf die datum vinden we ook de nieuwtjes van de Burgerlijke Stand uit Hoogeveen in de kolommen van de Meppeler Courant, naast mededelingen over de prijzen van het boord te Hoogeveen (de 'broodzetting') en de prijzen op de markt. Het leek goed te gaan in Hoogeveen, met de Meppeler Courant. Steeds vaker kwamen er specifieke Hoogeveense wetenswaardigheden in de kolommen. Een zoveelste openbare verkoping, een kind dat in het water viel en verdrong, de voorbereidingen voor de bouw van de Hervormde kerk van Hollandscheveld, opvallend veel aardappelen aan één rank, om maar wat te noemen. Wie van de plaatselijke nieuwtjes in Hoogeveen op de hoogte wilde blijven, moest zelf abonnee worden of de krant samen lezen met zijn bureu.

De krant werd zo veel in Hoogeveen gelezen, dat de Hervormde predikant ds. De Holl in 1850 via deze krant een open brief onder de mensen bracht, waarin hij kon schrijven: *"Dit Weekblad leest gij toch allen, hoop ik, ook gij die voor het overige noch tijd, noch middelen, noch lust hebt, om U veel met Couranten-lectuur op te houden. Is dit echter tot nog toe het geval niet, dan moet ik U zulks ten sterkste aanraden. Immers gij zijt niet alleen burgers van Hoogeveen, maar gij zijt het ook van de Staat, en hoezeer worden onder ons tegenwoordig mild bestuur, uw staatsburgerlijke rechten erkend. Maar nog meer, al waart gij ook onder een nederig dak*

De kop van de eerste krant voor Hoogeveen.

mededelingen en nieuwtjes van de gemeente Hoogeveen altijd in deze krant te vinden waren, waaronder alles wat de lezer zou kunnen interesseren van wat voorgevallen was in de vergaderingen van de gemeenteraad. Hendrik Jan Gelderman haalde dan ook met zijn nieuwe krant heel wat overhoop, en zette de concurrentie op scherp.

Een van de eerste levenstekens van de krant van Hendrik Jan Gelderman was de brief van 16 december 1851, die binnenkwam bij de gemeente Hoogeveen. De krant was er toen nog niet. Het voornemen was er al wel, en met het aanschrijven van de gemeenteraad kon dit voornemen ook meteen nieuws worden. Los hiervan probeerde Hendrik Jan Gelderman een zakelijke positie te verwerven, om de krant zo sterk mogelijk tevoorschijn te laten komen, al zou dat in zijn denken ten koste gaan van zijn zwagers uit Assen, zoals we nog zullen zien. De brief van 16 december 1851:

“Geeft met verschuldigde eerbied te kennen de ondergetekende Hendrik Jan Gelderman, boekhandelaar, wonende te Meppel en uitgever van de Steenwijker Courant: dat hij, bij genoegzame deelneming voornemens is uit te geven een Courant, voornamelijk voor deze gemeente en haar omstreken bekend onder de titel van Nieuws en Advertentieblad voor het kanton Hoogeveen; Dat hij deze courant zoveel mogelijk voor een ieder belangrijk trachtende te maken gaarne daarin wenste opgenomen te hebben, de bekendmakingen van het bestuur dezer gemeente uit te vaar-

Andere dorpen en steden hadden omroepers, Hoogeveen had de trommelslager, tevens omroeper. Die werd ook ingehuurd om belangrijke nieuwtjes in het dorp bekend te maken, in de dagen dat er nog geen krant was.

digen; Dat door deze gemeente de wijze van bekendmaking voor het bestuur gemakkelijker zoude worden gemaakt en de ingezetenen beter in staat gesteld de inhoud van dezelve te kennen; Dat, vermits aan deze uitgave nogal aanzienlijke kosten zijn verbonden, ofschoon zijn voornemen is de courant zo goedkoop mogelijk in te richten, hij adressant bij deze de vrijheid neemt zich tot de raad der gemeente Hoogeveen te wenden met verzoek; Dat aan hem uit de kas der gemeente een toelage mag worden verleend, zich dan daarbij verbindend om in gemelde courant als dan gratis de door het bestuur te doene publicatiën op te nemen; wijders nog met verzoek, om te mogen worden begunstigd, met de levering van het benodigde gedrukte materiaal, hetwelk hij aanneemt voor dezelfde prijs, zo niet minder, te leveren, als hetzelfde elders verkrijgbaar is.”

DE KATOENWEVER EN DE NUTTELOZE KRANT

De brief werd al behandeld op de vergadering van de gemeenteraad van Hoogeveen van 18 december 1851. Een verslag daarvan verscheen in de Provinciale Drentsche en Asser Courant van 23 december. Er werden die 18de december door de gemeenteraad enkele commissies benoemd, zo lezen we daar, waaronder: *“omtrent een adres van H.J.Gelderman, boekhandelaar te Meppel, enz., verzoevende enige tegemoetkoming uit de gemeentekas, onder verband, om daarvoor gratis op te nemen de door het Bestuur te doene publicatiën in een door hem uit te geven nieuws- en advertentieblad voor het kanton Hoogeveen, en om begunstigd te worden met de levering van de bij het Bestuur benodigde gedrukte stukken.”* Die gedrukte stukken werden tot dan geleverd door Van Gorcum in Assen. In zijn brief liet Hendrik Jan Gelderman dus doorschemeren dat hij het voor het zelfde geld of minder wilde doen dan zijn zwagers. Zijn zwagers lazen zijn actie in hun eigen krant, en moeten furieus zijn geweest, getuige de brief die ze daarop aan de gemeente Hoogeveen stuurden. We lezen in hun brief van 23 december 1851:

“Geven met verschuldigde eerbied te kennen H.P.A. van Gorcum en Comp. Provinciale Drukkers van Drenthe en Boekhandelaren te Assen: Dat zij de eer hebben gehad, onder andere, vijfendertig jaren voor de gemeente Hoogeveen te mogen werken en bijgevolg vermenen het geschonken vertrouwen waardig te zijn; Dat zij uit de Drentsche en Asser courant gezien hebben, dat H.J.Gelderman, gewezen katoen wever te Meppel, zich tot U Edel Achtbaren heeft gewend, met verzoek om voortaan met de levering van gedrukte stukken te worden begunstigd; Dat zij dien ten gevolge zich verplicht gevonden hebben zich mede tot U Edel Achtbaren te moeten wenden met eerbiedig verzoek om begunstigd te mogen blijven met de levering van gedrukte stukken, te meer daar zij alle en de beste modellen hebben.”

De irritatie richtte zich in dit schrijven dus niet op het verschijnen van een nieuwe krant en het aanbod aan de gemeente Hoogeveen om gratis te publiceren, na het voldoen van een flinke financiële bijdrage aan de nieuwe krant. Blijkbaar zag H.P.A. van Gorcum ook wel in dat dit de vrije keus was van de gemeente Hoogeveen, of ze daar op in wilden gaan of niet, al zullen ze niet blij zijn geweest met de nieuwe krant. De irritatie richtte zich vooral op het aanbod om te drukken tegen dezelfde prijs als hen, of zelfs goedkoper. De brief werd geschreven en ondertekend door Hendrik Petrus Agema van Gorcum, geboren op 20 augustus 1800 te 's Gravenhage. Hij was een broer van de vrouw van Hendrik Jan Gelderman. Zijn compagnon was zijn zwager Andries Hilles Braaksma, geboren op 15 augustus 1795 te Heerenveen, getrouwd met Magdalena van Gorcum.

We weten niet hoeveel contact de familieleden onder elkaar hadden, maar deze kwestie zal dit geen goed hebben gedaan. Wetend dat Hendrik Jan Gelderman al enige jaren achtereen de Steenwijker Courant uitgaf, en dus zijn sporen had verdiend als drukker en uitgever, proeven we in een aanduiding als 'katoen wever' behoorlijk wat boosheid van Van Gorcum. Aan de andere kant werd het aanbod van deze 'katoen wever' blijkbaar als bedreigend ervaren, anders had men de zaak kunnen laten rusten. De brief van Van Gorcum kwam een dag te laat aan, de 24ste december 1851. De gemeenteraad van Hoogeveen had dinsdag 23 december al beslist over Hendrik Jan Geldermans aanbod. We lezen in de rapportage van de benoemde commissie aan de gemeenteraad:

“Mijn Heeren! De commissie bij besluit uwer vergadering van de 18 dezer no. 9 benoemd zijnde om te rapporteren op het request van H.J. Gelderman, boekhandelaar en boekdrukker wonende te Meppel, verzoekende ten eerste: dat hem uit de kas der gemeente een toelage mocht worden verleend tot het oprichten van een courant welke hij de titel wilde geven van Nieuw advertentieblad voor het kanton Hoogeveen, ten tweede dat hij moge worden begunstigd met de levering van het gedrukte materiaal, heeft de eer met de overgifte der bedoelde stukken, nadat vooraf van onze zitting van de 19^e dezer tot president was benoemd Hendrik Berg-huis, en tot rapporteur mr. Steenbergen, hierop te berichten dat die commissie met het gevoelen van de requestant niet eens is en dat het voor de gemeente het voor de gemeente geen noodzakelijkheid bestaat om zodanig blad, waarvan een toelage worde gevorderd te moeten aanschaffen, uit hoofde het gebiedend worde gevorderd van de gemeenteraad om alle nutteloze uitgaven af te snijden en diens volgens van oordeel zijn dat het eerste verzoek zoals het breder in het request is omschreven moet worden afgewezen; wat het tweede betreft men van oordeel is dat dit verzoek niet behoort bij de gemeenteraad als zijnde een ontwerp van huis-houdelijke aangelegenheden die bij de wet aan Burgemeester en Wethouders zijn opgedragen. Hiermede vertrouwend aan onze opgelegde lasten voldaan te hebben bieden we de stukken aan de voorzitter aan om hiermee te handelen overeenkomstig de wet.”

Steun aan een krant in oprichting, de eerste krant van Hoogeveen nog wel, werd gezien als een van de nutteloze uitgaven, die men moest zien te voorkomen, zoals alle nutteloze uitgaven afgesneden moesten worden! De gemeenteraad ging mee met de commissie. Het verzoek om financiële steun werd afgewezen, het verzoek om drukwerk te mogen leveren werd terzijde gelegd omdat dit aan de verkeerde instantie werd gevraagd. Geen enkele discussie over het nut van een krant, over de verspreiding van informatie, over de mogelijkheid een goedkope krant onder een breder publiek te brengen of over de geboden kans om de bevolking van Hoogeveen beter of uitvoeriger te kunnen informeren, c.q. de opvoedkundige functie van een krant voor een breed publiek. De gemeenteraadsleden waren blijkbaar tevreden over de bestaande mogelijkheden die de Meppeler Courant en de Provinciale Drentsche en Asser Courant hen boden, ook al kwamen die niet verder dan een kleine bovenlaag en de middengroep van de bevolking. Van Gorcum kon gerust wezen. De andere krant kwam er niet. Geen handreiking naar de bevolking.

RUZIE TUSSEN CONCURRERENDE REDACTEUREN

Een ander levensteken vinden we ruim een week later in de kolommen van de Meppeler Courant. Er zijn namelijk (nog) geen exemplaren bekend van de eerste exemplaren van de krant zelf. In de Meppeler Courant van zondag 28 december

1851 wordt een nieuwtje overgenomen uit de nieuwe krant uit Hoogeveen, maar dan wel met een steek onder water. Misschien werd die steek onder water gegeven, omdat de nieuwe krant van Hendrik Jan Gelderman wel een verslag van de inwijding van de Hervormde kerk in Hollandscheveld op kon nemen, net als de Provinciale Drentsche en Asser Courant, en de Meppeler Courant niet. Die had blijkbaar geen correspondent aanwezig gehad. Of was de correspondent van de Meppeler Courant overgestapt naar Hendrik Jan Gelderman? Hoe dan ook, het zat de redactie van de Meppeler Courant blijkbaar niet lekker. We lezen in hun kolommen:

“De 26 dezer (niet op de 18 dec., zoals het Nieuws- en Advertentieblad van Hoogeveen, no.2 meldt) is door ds. Van Schaick van Dwingeloo, het nieuwe kerkgebouw in het Hollandsche Veld, op een plechtige en indrukwekkende wijze ingewijd. ZWEerw. had tot tekst gekozen 1 Sam. XII: 24.”

Kranten verschenen toentertijd veelal op zaterdag. Dat deed de Meppeler Courant ook meestal, en deze zondagse editie was een uitzondering vanwege de kerstdagen. We weten niet precies wat de Meppeler Courant precies deed, in dit korte berichtje, maar waarschijnlijk haalde men het verslagje van de inwijdingsdienst aan. Dat moet dan gestaan hebben in een editie van het Nieuws- en Advertentieblad van het Kanton Hoogeveen die rond zaterdag 27 december verscheen, maar die was dan wel erg snel bij de redactie van de Meppeler Courant. Hoe dan ook, dat was dan nummer 2, en het eerste nummer zou dan op of rond zaterdag 20 december zijn verschenen. Dat zou dan precies kloppen met de datum van de brief van Hendrik Jan Gelderman aan de gemeenteraad van Hoogeveen. Hij schreef op 16 december dat hij voornemens was om een krant uit te gaan geven, dus die krant was er op dat moment nog niet, en moet pas daarna verschenen zijn. Wat er ook precies is gebeurd, we kunnen nu met zekerheid vaststellen dat het Nieuws- en Advertentieblad voor het Kanton Hoogeveen, voor het eerst is verschenen op of rond 20 december 1851.

De eerste echte Hoogeveense krant, de krant die speciaal verscheen voor Hoogeveen en de Hoogeveeners, leidde ook tot de eerste krantenoorlog. De correctie van de redactie van de Meppeler Courant kwam op het kantoortje van de redactie van de krant voor Hoogeveen. Hendrik Jan Gelderman gaf een paar stekelige opmerkingen weer in zijn eigen krant, die op hun beurt weer bij de redactie van de Meppeler Courant kwamen. We citeren uit de Meppeler Courant van 17 januari 1852, en doen dat nu letterlijk, zonder tekstcorrectie:

“Het Nieuws- en Advertentie-Blad voor het Kanton Hoogeveen, acht zich voorgoed gevrijwaard, voorhet treurig lot van onopgemerkt te blijven, vergeten te worden, reeds bij zijn intrede in de wereld met den dolk?? In het hart gestooten, als levenloos geboren aangegeven te worden, doordien wij in ons nummer van 28 december laatstleden de goedgunstige attentie hadden, onze lezers opmerkzaam te maken op de slordige wijze waarop dit blad zijne loopbaan begon, immers wanneer men zijnen lezers geheel onjuiste berigten uit de buurt mededeelt, welke, moet men hen dan uit de verte opdisschen? Doch daar wij nu zien welk een genoeg wij aan de redactie van dat blad door onze goedgunstige attentie geven, willen wij haar opmerkzaam maken op eenige der talrijke taalfouten, die in haar stuk “NOG IETS AAN DEN LEZER” voorkomen. Zo zegt zij: wees ons van harte welkom, gij allen, in plaats van: weest ons, met frissche moed, in plaats van: met frisschen moed, beweert, voor beweerd, ruime geldelijke oogst, in plaats van ruimen geldelijken oogst, enz. enz. Wij zijn het echter met die redactie volkomen eens, dat in het jaar

1851 vele prullen naar eene plaats dongen, en dat ook haar, in dat jaar geboren blaadje geplaatst zal worden in den rang waarin het behoort."

Dat was niet mis. Hendrik Jan Gelderman zag de correctie van de Meppeler Courant als een dolkstoot, waarmee een kind werd vermoord, en de Meppeler Courant vond de krant van Gelderman een prul, met een redactie die niet kon spellen. Overigens hebben we uit de voorbeelden de indruk dat de Meppeler Courant zich aan oudere naamvallen en uitgangsvormen hield, die misschien formeel juist waren, maar die niet altijd meer gebruikt werden. Gelderman had blijkbaar de neiging met zijn krant dicht tegen de spreektaal aan te zitten. Gelderman kreeg de Meppeler Courant van 17 januari 1852 onder ogen, en een reactie bleef niet uit. De Meppeler Courant reageerde daar weer op, in de editie van 31 januari 1852. Opnieuw een letterlijke weergave:

"Wij hadden gedacht, dat de redacteur van het Hoogeveensche Nieuws- en Advertentieblad van onze welgemeende raadgevingen partij zoude getrokken hebben, maar neen, in tegendeel, in plaats van zich daarvoor dankbaar te betoonen, schijnt zijn WelEdele veeleer geraakt, ja zelfs driftig geworden te zijn, verwijt ons, dat wij nijdig en afgunstig zijn, geen begrip van nationaliteit hebben; zegt, van de Meppeler Courant sprekende: heeft ze soms wat tijd over, dan zijn wij niet ongeneigd haar tot onze CORRIGOR te benoemen; en besluit bijna met dezelfde woorden, waarmede hansworst gewoonlijk voor eene kermistent begint: vreemden en buitenlui, enz.

Maar raillerie à part, alle gekheid op een stokje. Wij zouden ons misschien, indien wij er tijd toe hadden, de benoeming tot CORRIGOR, zoo als de redacteur van dat blad zich gelieft uittedrukken (ZWE bedoelt zeker CORRECTOR, dus wederom een klein abuisje) laten welgevallen. Daar ZWE echter blijken geeft van niet te weten, wat het werk van een corrector is, willen wij ZWE onder het oog brengen, dat een corrector alleen dient, om de door den zetter begane fouten te corrigeren, terwijl wij er eenige aangetoond hebben, die klaarblijkelijk van den schrijver zijn; de betrekking van corrector is echter niet die van onderwijzer, en daar wij voorshands tot het bekleeden van dien dubbelen post geen lust hebben, bedanken wij vriendelijk voor de ons aangeboden eer.

Hebben wij in een vorig nummer de verbittering van dien redacteur gaande gemaakt, door ZWE opmerkzaam te maken, op enige door ZWE begane taalfouten, thans willen wij uit datzelfde stuk bewijzen, hoe logisch ZWE weet te redeneren. Zo zegt ZWE zeer stemmig: Wij hebben ons niet opgedrongen, niet beweert dat wij onmisbaar zijn, dat wij in eene sedert lang gevoelde behoefte voorzien, wij vragen slechts om er ook te mogen zijn, en bijna onmiddellijk laat ZWE daarop volgen, dat hij reeds eene baak ziet, waarop slechts één woord behoefte geschreven staat, waarlijk, dat noemen wij logica. Het zoude ons te ver leiden, indien wij al de zonden tegen taal- en redeneerkunde, die in het geschrijf van ZWE voorkomen, wilden aantonen, wij zullen dus voor het ogenblik, er niet verder over uitweiden. Wat het verwijt aangaat, dat wij ons aan zouteloos en vuil geklap schuldig gemaakt hebben, diene ter onzer verdediging, dat wij voorzichtigheidshalve datgene wat ook wij, voor zouteloos en vuil geklap hielden, in dit en in ons vorig nummer met eene cursief-letter hebben doen drukken, om hiermede aantoonen dat dit niet van ons, maar letterlijk uit het Nieuws- en Advertentieblad voor het Kanton Hoogeveen overgenomen is."

De tekst spreekt voor zich, de heren krantenuitgevers uit Meppel sloegen elkaar over en weer met verwijten om de oren. Na deze artikeltjes vinden we in de Mep-

peler Courant geen vermelding meer van de krant van Gelderman voor Hoogeveen. De redactie van de Meppeler Courant ging nu blijkbaar een andere politiek voeren: doodzwijgen van de krant uit Hoogeveen. Doodzwijgen is een oude en nog steeds toegepaste vorm van omgaan met de medemens, in de hoop en verwachting dat deze dan zwijgen gaat. Het gaat veelal over situaties waarbij men een inhoudelijk gesprek c.q. debat niet aankan. Als tegenpartij is het blijven benadrukken van de inhoud de beste manier om daar weerstand aan te bieden, omdat het publiek uiteindelijk voor de inhoud gaat en niet voor wollige machtspolitiek.

Gelderman had in zijn eerste artikel al gezegd, dat hij zich vanaf de eerste reactie van de Meppeler Courant voorgoed gevrijwaard achtte van het treurige lot om onopgemerkt te blijven en vergeten te worden. Vervolgens kwamen er nog twee artikelen achteraan. Daarmee maakte de Meppeler Courant in feite reclame voor de eerste Hoogeveense krant, zo moet men zich gerealiseerd hebben, want ook negatief nieuws, is een manier om een krant onder de aandacht te brengen, onder een publiek dat blijkbaar zat te wachten op een eigen krant. Ook de brief aan de Hoogeveense gemeenteraad moet het effect van reclame hebben gehad. De Meppeler Courant had na het verschijnen van de krant voor Hoogeveen blijkbaar aanvaard dat de strijd op Hoogeveense bodem nu beslist was in het voordeel van Hendrik Jan Gelderman. De ondertitel 'In correspondentie met Hoogeveen', werd gevoerd tot eind 1851. Amper een maand na het verschijnen van een krant voor Hoogeveen, veranderde de Meppeler Courant de ondertitel van 'In correspondentie met Hoogeveen' in 'In correspondentie met omliggende gemeenten'. Daarmee liet men Hoogeveen los als specifiek doelgebied, en richtte men zich meer en meer op uitbreiding van de buurgemeenten van Meppel. Dat is de krant ook gelukt, daar nam het lezertal toe, toen een krant meer en meer gemeengoed werd voor de arbeidersbevolking. En daarmee kreeg een krant voor Hoogeveen vrij spel.

De krant van Gelderman heeft het nog enkele jaren uitgehouden, en is toen in alle stilte verdwenen. Niet gesteund door een overheid, in concurrentie met andere lokale kranten, en in een tijd dat voor alle kranten nog speciale belastingzegels moesten worden gekocht, was het niet mogelijk om het hoofd boven water te houden. Er ontstond een jarenlang vacuum. Plaatselijk nieuws uit Hoogeveen moest maar ergens door proberen te dringen in de andere kranten, maar geen van die kranten wilde er echt zijn voor de Hoogeveense bevolking. Een gat in de markt, moet Van Dieren hebben gedacht. En richtte de derde krant op, die zich zou gaan richten op de Hoogeveeners.....

DE HOOGEVEENSE KRANT VAN VAN DIEREN

Mattheus Lodewijk Van Dieren was boekdrukker en papierhandelaar. Hij was getrouwd met Maria Eckerveld. Ze woonden in het Haagje, A 546. Dat was nog niet zo lang, toen hij met een krant naar voren kwam. Hij had er een drukkerij sinds 1 mei 1860. Op 20 juni 1860 schreef hij een brief aan de gemeente Hoogeveen:

“Edel Achtbare Heeren! Het voornemen hebbende om tegen den 5 julij aanstaande uit te geven een Hoogeveensch Nieuws- en Advertentieblad, hetwelk eens per week zal uitkomen, wensch ik in de kolommen van het zelve te plaatsen, 1^e, de publicatiën van het Gemeentebestuur; 2de de besluiten van den Gemeenten-Raad en de openbare vergaderingen door denzelven genomen; 3de de burgerlijke stand en 4de de Marktberigten. Tot verkrijging van dit een en ander wordt de toestemming

van U Edel Achtbare vereischt, waarom ik de vrijheid neem, deze mijne onderneming beleefdelyk aan te bevelen en te verzoeken mij ten Gemeentehuize die inlichtingen te willen doen verstrekken, welke goed en nuttig zijn, zullende ik zorgen dat dit blad in den geest van het bestuur geredigeerd wordt en geene bespiegelingen van staatkundige of Godsdienstige aard bevat, zijnde het doelmatig voorgekomen, telken donderdag het licht te doen zien. In de hoop dat mijn verzoek welwillend ontvangen en gunstig moge beantwoord worden, heb ik de eer mij met verschuldigd respect te noemen, Uw Edel Achtbare onderdanige Dienaar M.L. van Dieren."

De brief werd behandeld door B&W van Hoogeveen in hun vergadering van dezelfde datum. Burgemeester Zeper, de wethouders H.C. Scheltens en J. Bruins Slot Wzn. en secretaris H. J. Crull besloten diezelfde 20ste juni om "dit verzoek in te willigen, onder voorwaarde hij zich zal moeten onthouden om in dat weekblad hetzij direct of indirect hoegenaamd geene lasterlijke aantijgingen tegen een en ander op te nemen, en hem daarvan staande deze vergadering mondeling mededeeling te doen." Uit het 'staande deze vergadering' en de 'mondelinge mededeeling' kunnen we opmaken dat Van Dieren op de gang zat te wachten. Hij kreeg dan wel enige censuur van B&W, maar hij had het voor elkaar, de gemeente Hoogeveen zou meewerken aan zijn krant. De krant kwam er, naar we mogen aannemen op de geplande 5^e juli, maar Van Dieren werd er niet rijk van. Het zal niet hard gelopen hebben met abonnementen en losse verkoop. De krant werd uitgegeven onder de kop: "Hoogeveensch Nieuws- en Advertentieblad in correspondentie met omliggende gemeenten".

Hij kwam hier op terug in een brief aan B&W van 26 september 1860. Het ging niet goed met zijn zaak. Hij schreef: *"dat hij alhier sedert den 1ste mei l.l. eene boek- en couranten drukkerij opgericht heeft, in de hoop, van voor zich en zijn talrijk gezin, daardoor een ordentlijk bestaan te vinden, hoewel hij aanvankelijk, reeds zich mag vleijen dat zijne pogingen in het vervolg, eene gewenschte uitkomst zullen hebben, zijnde vele moeilijkheden die hij op dit oogenblik nog te overwinnen heeft, zoo groot, dat hij dringende behoefte aan krachtige ondersteuning heeft."* Hij vroeg B&W om hem met *"werkzaamheden te willen begunstigen"* en verder *"hem eene jaarlijksche geldelijke ondersteuning te willen verleen tot zoo lang het U Edel Achtbaren zal behagen te bepalen."* Hij gaf B&W aan het eind van zijn brief de verzekering *"dat hij niets onbeproefd zal laten om uwe bescherming en ondersteuning zich waardig te maken en U Edel Achtbaren daardoor het genoegen zullen kunnen smaken een huisvader in zijne onderneming ondersteund te hebben en tevens bijgedragen te hebben tot instandhouding eener zaak die vroeger hier op deze plaats nog niet bestond"*

Er werd door B&W geen besluit genomen. Ze besloten het voor te leggen aan de gemeenteraad, die het verzoek 12 oktober 1860 behandelde. Er was een advies aan de raad geformuleerd door burgemeester Zeper en de heren mr. C. Steenbergen en Van der Wolde. De tekst van het advies is onbekend, en de notulen van de raad gaan niet exact in op de inhoud van het besluit. Besloten werd aan het eerste verzoek, betreffende de begunstiging met gemeentelijk drukwerk zoveel mogelijk te voldoen, en het tweede van de hand te wijzen. Het tweede, dat van de hand werd gewezen, zal betrekking hebben op de geldelijke ondersteuning. Maar de brief had Van Dieren in ieder geval extra drukwerk opgeleverd. De gemeente had het aanbod niet gezien als een deal van twee kanten. Ze pikte er alleen het drukwerk uit.

DE KRANT GAAT NAAR CLAAS PET

In Hoogeveen woonde in die dagen Claas Pet, zoon van Jan Pet, burgemeester van Berkhout en kaaskoper, en susanna Boldingh. Claas Pet stuurde op 1 mei 1857 een circulaire de wereld in, waarin hij berichtte “van de heren Meinsma en Co. hunne affaire te Hoogeveen te hebben overgenomen.” Dit was het begin van de huidige firma C.Pet BV. Claas Pet was dus niet de stichter, hij nam een bestaande ‘affaire’ over. Deze ‘affaire’ ontstond op 1 april 1852, toen J.J. Meinsma uit Groningen zich in Hoogeveen vestigde als boekhandelaar. In 1856 nam hij samen met zijn broer A. P. Meinsma een boekdrukkerij en boekhandel over van M. P. Lughten uit Kampen. Vanaf dat moment vormden ze de firma Meinsma en Co. Financieel ging het daarna niet zo goed meer met de ‘affaire’. Claas Pet nam de boekhandel en de boekdrukkerij over, en wist het geheel uit te bouwen tot een bloeiend bedrijf. In 1861 werd de boekhandel uitgebreid met een drukkerij. De volgende stap was het overnemen van de krant van Mattheus Lodewijk Van Dieren. Van Dieren kon het niet langer bolwerken. De krant werd verkocht. Vanaf 1861 werd het “Hoogeveensch Nieuws- en advertentieblad in correspondentie met omliggende gemeenten” gemaakt en uitgegeven door Claas Pet. De geschiedenis van deze krant is een aparte studie waard. Wat hier van belang is, is dat de naam op 1 augustus 1862 veranderde in het “Weekblad voor Hoogeveen en omstreken: nieuws- en advertentieblad” en in 1874 in “Hoogeveensche Courant”.

Als we voorgaande op een rijtje zetten kunnen we de volgende conclusies trekken:

-De huidige Hoogeveensche Courant had twee voorlopers, waarvan de eerste verscheen op 22 januari 1848 en de tweede het licht zag op 20 december 1851.

-De huidige Hoogeveensche Courant is de directe opvolger van de krant, die op 5 juli 1860 voor het eerst verscheen als het “Hoogeveensch Nieuws- en Advertentieblad in correspondentie met omliggende gemeenten”.

-De oprichter van de Hoogeveensche Courant uit 1860 heette Mattheus Lodewijk Van Dieren.

-De kop van de huidige Hoogeveensche Courant klopt historisch gezien niet. Daarin wordt aangegeven ‘sinds 1857’, wat dus ‘sinds 1860’ hoort te zijn, omdat in 1857 noch Claas Pet, noch Van Dieren een krant uitgaven. Het jaartal 1857 in de ‘oude’ Hoogeveensche Courant kon nog gevoerd worden, als jaar dat de firma Pet zich vestigde in Hoogeveen. Sinds de verkoop van de krant aan Boom en de overgang naar Meppel, is er geen enkele historische band met 1857, het begin van de firma Pet.

-In de huidige kop (2021) lezen we ook ‘Jaargang 164’. Dat suggereert een eerste jaargang in 1857. De eerste jaargang was in 1860. De telling loopt drie jaar voor. We moeten er echter nog twee van aftrekken, omdat de complete jaargangen 1943 en 1944 zijn vervallen, door oorlogsomstandigheden. We komen dan op 5 jaargangen minder dan de kop aangeeft.

-Oftewel, de kop van de Hoogeveensche Courant is een mooie oude traditie, maar zoals zoveel zaken in Hoogeveen is die niet houdbaar als er historisch onderzoek wordt gedaan.

(Bronnen: Burgerlijke Stand diverse gemeenten, Meppeler Courant, het boek “De krant bekeken. De geschiedenis van de dagbladen in Groningen en Drenthe” (Bert Tammeling). Notulen, ingekomen stukken en bijlagen van de notulen van de gemeenteraad van Hoogeveen. Informatie van Lammert Huizing. Hoogeveensche Courant 13 november 1968.)